

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-669-0-28>

**MEDIA STRATEGIES FOR COVERING
THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR IN THE MEDIA
OF AUTHORITARIAN STATES IN CENTRAL ASIA**

**МЕДІАСТРАТЕГІЇ ВИСВІТЛЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ
ВІЙНИ В ЗМІ АВТОРИТАРНИХ ДЕРЖАВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ**

Marukhovskiy O. O.

*Candidate of Political Sciences,
Research Scientist of the Department
of Global Political Development
Problems,
Kuras Institute of Political and Ethnic
Studies of the National Academy
of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Маруховський О. О.

*кандидат політичних наук,
науковий співробітник відділу
проблем світового політичного
розвитку, Інститут політичних
і етнопонаціональних досліджень
ім. І. Ф. Кураса Національної
академії наук України
м. Київ, Україна*

У контексті глобальної інформаційної війни та боротьби України за увагу міжнародної спільноти після початку російського вторгнення, критичного значення набуває дослідження медіастратегій, що застосовуються в пострадянських державах. Особливий інтерес з усіх регіонів пострадянського простору викликає Центральна Азія як регіон, який через домінування авторитарних режимів та специфіку культурно-релігійного та національного менталітету цих країн залишається найбільш закритим і цензурованим регіоном в плані свободи слова ЗМІ. Через політичну та економічну залежність авторитарних режимів від РФ державні медіа цих країн часто ігнорують перебіг російсько-української війни, а майже повна відсутність опозиційних чи приватних ЗМІ унеможливує представлення іншої точки зору на ці події.

Окремого вивчення у цьому контексті заслуговує медійний простір *Казахстану*, який будучи економічним лідером регіону, демонструє найбільш «м'яку» модель авторитаризму, що дозволяє певний рівень плюралізму в дискусіях в медіа щодо російсько-української війни. Така відносна свобода слова пояснюється внутрішніми безпековими викликами та побоюваннями, бо після 2022 р. в інформаційному просторі РФ активізувалися територіальні та мовні претензії до Казахстану, тому влада змушена балансувати, оскільки залишається стратегічним партнером РФ у межах СНД, ЄАЕС, ОДКБ та ШОС, намагаючись при цьому дистанціюватися від агресора задля уникнення вторинних західних санкцій. Варто зазначити, що в лютому 2022 р.

після повномасштабного вторгнення Росії в Україну Казахстан «відхилив прохання РФ про приєднання своїх військ до наступу на Україну», відкинувши «відправлення військ ОДКБ, яку називають «російським НАТО» [1].

Неоднозначність редакційної політики казахстанських медіа чітко простежується через їхній лексичний вибір, зокрема у вживанні терміну «війна». Провладні ЗМІ та лояльні до уряду видання Казахстану, такі як «Sputnik Казахстан», переважно уникають прямого визначення подій, замінюючи його евфемізмами: «ситуація», «криза» або «збройний конфлікт»/ Спостерігається чіткий поділ у виборі першоджерел: провладні ресурси медіапростору Казахстану тяжіють до ретрансляції російських ЗМІ, таких як «РІА Новини» чи «РБК», тоді як опозиційні платформи частіше звертаються до українських джерел, зокрема «Влада» та «Радіо Азаттик», відкрито використовуючи у публікаціях терміни «вторгнення», «агресія» та «війна».

Отже, медіастратегії висвітлення повномасштабного російського вторгнення в Україну (в державному та лояльному до влади секторах) є прямим відображенням зовнішньополітичного курсу Казахстану, про що слушно пише вітчизняний науковець Ярмоленко В.В., підкреслюючи, що Казахстан та більшість його засобів масової інформації «дотримуються поміркованої позиції щодо повномасштабного воєнного вторгнення Росії в Україну через політичну та економічну залежність від РФ та одночасне прагнення до збереження й розвитку прагматичних відносин із державами Заходу» [2]. Пояснюється така обережна поміркованість у відносинах з РФ, на нашу думку, саме тим, що Казахстан має «величезний незахищений кордон із РФ (найбільший у світі безперервний сухопутний кордон) довжиною 7,5 тис. км, з якого частина і досі не демаркована» та велику російську меншину переважно у містах та на півночі країни, що може бути «спокосою з боку РФ для захисту «руського миру» [3]. та російськомовного населення. Саме тому Казахстан та навіть державні ЗМІ під час російсько-української війни постійно намагаються балансувати між дружбою і політичною та економічною залежністю від Росії й загрозою російської агресії проти Казахстану та офіційним визнанням територіальної цілісності та суверенітету України. Про цей ключовий принцип непорушності цілісності держав президент Казахстану Токаєв заявив у своєму виступі з найвищої трибуни ООН, а Євросоюз похвалив «чітку позицію Казахстану щодо агресивної війни Росії проти України та його дотримання міжнародного права, включаючи Статут ООН та принципи Гельсінського Заключного акту» [4].

Стратегії ЗМІ *Киргизстану* у висвітленні подій широкомасштабної російської агресії проти України напружено корелюються із ставленням

правлячої авторитарної влади. Відомо, що під час телефонної розмови 26.02.2022 р. між президентом РФ та президентом Киргизстану С. Жапаровим, киргизький лідер офіційно підтримав російську військову «операцію» щодо вторгнення в Україну, при цьому переключивши на офіційний Київ «відповідальність за провал Мінських домовленостей, а також підтримав дії Росії щодо т.зв. «захисту мирного населення Донбасу». У відповідь В. Путін, який ініціював агресивну війну проти України, подякував президенту Киргизстану за «принципову солідарну позицію» [5]. Однак, пізніше після різкої реакції Києва Жапаров розпочав показовий публічний нейтралітет щодо подій в Україні та привітав початок мирних переговорів між представниками РФ та України.

Окрім Киргизстану, авторитарна влада *Таджикистану*, подібно до інших країн Центральної Азії та самої Росії, у своїй стратегії застосовує низку методів для обмеження висвітлення ЗМІ російсько-української війни, щоб тримати інформаційний простір під контролем та уникати можливих політичних наслідків у зв'язку із залежністю Таджикистану від РФ. Однією з головних рис медіастратегій висвітлення війни в Україні в ЗМІ Таджикистану (як державних, так і незалежних) є інформація про ці події найчастіше з посиланням на російські ЗМІ, такі як «ТАРС», «PIA Новини», «РБК» та інші. У формулюваннях, якими журналісти в Таджикистані описують ситуацію в Україні, зазвичай використовуються проросійські наративи, тому що російсько-українську війну вони здебільшого називають «конфліктом Росії та України», «військовою операцією» або ж «спеціальною військовою операцією».

Такі медіастратегії висвітлення таджицькими ЗМІ російсько-української війни, зумовлені фактично залежним від Росії геополітичним і економічним положенням Таджикистану. Відтак політичне керівництво в Душанбе розуміє всі ризики, з якими може зіткнутися країна, що призведе до неконтрольованого розширення загарбницьких територіальних апетитів Росії в Центральній Азії. При цьому Таджикистан знаходиться в прямій залежності від російської «парасольки» безпеки, адже РФ має військові бази в країні та контролює кордон з Афганістаном. Отже, що впродовж усього терміну тривалості повномасштабної російської агресії проти України, президент Таджикистану триматиме «нейтралітет» з ухилом у бік негласної підтримки РФ.

Важливо зазначити, що найбільш закритим і тому найжорсткішим авторитарним режимом Центральної Азії можна вважати *Туркменістан*, тому в його інформаційному просторі будь-які проукраїнські наративи повністю відсутні. Туркменська держава позиціонує себе як дипломатично нейтральна, а офіційні ЗМІ, як правило, нічого не

говорять про російсько-українську війну, бо досі ця тема фактично табуована в країні. На міжнародному рівні Туркменістан не взяв участь у голосуванні ООН, що засуджує широкомасштабне вторгнення Росії в Україну, а державні ЗМІ практично не висвітлюють війну, що триває в Україні вже п'ятий рік.

Серед авторитарних пострадянських держав Центральної Азії останньою країною, яка аналізується в даному дослідженні щодо медіастратегій висвітлення в ЗМІ російсько-української війни, є **Узбекистан**. Відомо, що у лютому-березні 2022 р. Кремль заявляв, що узбецький президент Ш. Мірзієєв висловив розуміння дій Росії в Україні. Однак це було спростовано прес-секретарем президента Ш. Асадовим, який стверджував, що Узбекистан зайняв «нейтральну позицію у війні Росії з Україною. Узбекистан традиційно має тісні, дружні стосунки як з Росією, так і з Україною. Ми зацікавлені в забезпеченні миру, стабільності та сталого розвитку в нашому великому регіоні. Усі суперечки і розбіжності, що виникають, повинні вирішуватися виключно на підставі норм міжнародного права» [6]. Так, тональність офіційних медіа Узбекистану була відкоригована у бік «нейтралітету» та обмеження оціночних суджень щодо російської повномасштабної агресії проти України.

Підсумовуючи, можна зробити **висновки**, про те, що загалом медіастратегії ЗМІ авторитарних держав Центральної Азії характеризуються значним домінуванням держави та її контролем над ЗМІ, а також проросійськими наративами, які часто включають тези про «захист російськомовних» та про «братні народи». В усіх країнах Центральної Азії спостерігається значний, а подекуди майже повний дисбаланс на користь державного контролю над ЗМІ. Таким чином, можна впевнено констатувати, що аналіз висвітлення російсько-української війни у медіастратегіях ЗМІ авторитарних держав Центральної Азії підтверджує загальну тенденцію до обережного та збалансованого підходу, що відображає офіційну проросійську та нейтральну позицію країн цього регіону, водночас уникаючи прямого засудження російської повномасштабної агресії проти України.

Література:

1. Калатур А. ЗМІ: Росія просила Казахстан приєднатися до наступу на Україну, він відмовив. *Українська правда*. 2022. 26 лютого. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/02/26/7325985/>
2. Ярмоленко В. Позиція Казахстану щодо повномасштабної воєнної агресії Росії проти України. *Національний Інститут стратегічних досліджень*. 2022. 15 квітня. URL: <https://niss.gov.ua/>

doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/pozytsiya-kazakhstanu-shchodopovnomasshtabnoyi-voennoyi

3. Сиротюк Ю. Попереду ще одна війна. Кому слід готуватися? Коли Росія нападе на Казахстан? *Главком*. 2024. 13 лютого. URL: <https://glavcom.ua/columns/syrotuk/poperedu-shche-odna-vijna-komu-slid-hotuvatisja-985728.html>

4. В ЄС похвалили позицію Казахстану щодо російської війни проти України. 2024. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3839947-v-es-pohvalili-poziciu-kazakhstanu-sodo-rosijskoi-vijni-proti-ukraini.html>

5. Свірневська В. Цинічний вибір: президент Киргизстану підтримав Путіна. 2022. 26 лютого. *24Канал. Новини України*. URL: https://24tv.ua/tsinichniy-vibir-prezident-kirgizstanu-pidtrimav-putina_n1880302

6. Княжик О. Узбекистан зайняв нейтралітетну позицію щодо нападу Росії на Україну. *24Канал. Новини України*. 2022. 28 лютого. https://24tv.ua/uzbekistan-zaunyav-neytralitetnu-pozitsiyu-shhodo-napadu-rosiyi_n1883202